

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЛЕВАНТНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У ВІДНОВЛЕННІ ВОДОПОСТАЧАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

RESEARCH ON THE RELEVANCE OF INTERNATIONAL COOPERATION IN RESTORATION OF THE WATER SUPPLY INDUSTRY

У статті досліджено діяльність ключових міжнародних організацій у відновленні водопостачальної галузі в Україні. Для визначення релевантності міжнародного співробітництва в рамках реалізації державних та регіональних програм розвитку водопровідно-каналізаційного господарства розглянуто заходи фінансово-кредитної та гуманітарно-технічної підтримки суб'єктів господарювання, які надають послуги централізованого водопостачання та водовідведення.

До початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у сфері централізованого водопостачання та водовідведення накопичилася низка проблем, які потребували комплексного врегулювання. Обмеженість фінансування водопостачальної галузі на державному та регіональному рівнях частково компенсувалось за рахунок стійких відносин із міжнародними фінансовими організаціями.

Під час воєнного стану в країні соціально-економічний ефект від фінансової та технічної допомоги міжнародних партнерів у забезпеченні питним водопостачанням потребує детального вивчення, у тому числі при реалізації існуючих спільних проєктів з Міжнародним банком реконструкції та розвитку та Європейським Інвестиційним Банком. Паралельно з фінансовою до України надходить гуманітарна допомога від Міжнародного Комітету Червоного Хреста, ЮНІСЕФ, Міжнародної організації з міграції, які мають на меті запобігти виникненню дефіциту питної води.

В умовах сьогодення крім державної влади та органів місцевого самоврядування разом з європейськими партнерами працюють і вітчизняні громадські організації. Асоціація «Укрводоканалекологія» починає завдяки гранту від Словацької Агенції з міжнародного розвитку (Slovak Aid) реалізацію проєкту «Вода для майбутнього: сучасні стандарти відновлення водної інфраструктури» з метою створення галузевого плану післявоєнної відбудови України.

Отже, актуальність даної статті полягає в тому, що необхідно створити ефективну систему контролю за використанням міжнародної фінансової та гуманітарної підтримки при відновленні та повоєнному розвитку водопостачальної галузі, передбачивши: проведення оцінки корупційних ризиків; використання прозорих інструментів та механізмів вибору «бенефіціарів» проєктів або отримувачів допомоги; забезпечення незалежного контролю за освоєнням коштів або використанням матеріалів, обладнання, дотримання вимог підзвітності, у тому числі перед громадськістю.

Ключові слова: водопостачальна галузь, міжнародні організації, джерела фінансу-

вання, технічна підтримка, гуманітарна допомога, релевантність.

The article examines the activities of key international organizations in the restoration of the water supply industry in Ukraine. To determine the relevance of international cooperation within the framework of the implementation of state and regional programs for the development of water supply and sewerage services, measures of financial, credit, humanitarian and technical support for business entities providing centralized water supply and sanitation services were considered.

Before the start of the full-scale invasion of Russia into Ukraine, a number of problems had accumulated in the field of centralized water supply and drainage, which required complex settlement. The limited financing of the water supply industry at the state and regional levels was partially compensated by stable relations with international financial organizations.

During the martial law in the country, the socio-economic effect of the financial and technical assistance of international partners in the provision of drinking water needs detailed study, including the implementation of existing joint projects with the International Bank for Reconstruction and Development and the European Investment Bank. In parallel with financial assistance, Ukraine receives humanitarian aid from the International Committee of the Red Cross, UNICEF, and the International Organization for Migration, aimed at preventing the occurrence of drinking water shortages.

In today's conditions, in addition to state power and local self-government bodies, domestic public organizations work together with European partners. Thanks to a grant from the Slovak Agency for International Development (Slovak Aid), the association "Ukrvodokanalekologia" is starting the implementation of the project "Water for the future: modern standards for the restoration of water infrastructure" with the aim of creating a sectoral plan for the post-war reconstruction of Ukraine.

Therefore, the relevance of this article is that it is necessary to create an effective system of control over the use of international financial and humanitarian support during the restoration and post-war development of the water supply industry, providing for: an assessment of corruption risks; the use of transparent tools and mechanisms for selecting project "beneficiaries" or recipients of assistance; ensuring independent control over the development of funds or the use of materials, equipment, compliance with accountability requirements, including to the public.

Key words: water supply industry, international organizations, funding sources, technical support, humanitarian aid, relevance.

УДК 351.778.3:644.6:341.232
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.38.25>

Фролова Г.О.

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні за рівнем стратегічної важливості для національної безпеки безпере-

бійне централізоване питне водопостачання відіграє не меншу роль, ніж продовольчий, енергетичний чи фінансовий баланс в країні.

До початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у сфері централізованого водопостачання та водовідведення накопичилася низка проблем, які потребували комплексного врегулювання, а саме:

- лише 69% населення країни мали доступ до централізованого водопостачання і 47,8% до водовідведення; вода подавалась за графіком; привізну воду використовували — майже 270 тис. осіб у 9 областях України;

- в аварійному стані знаходились 35% водопровідних мереж та 38% каналізації, майже 30% насосних агрегатів на насосних станціях потребували заміни; рівень втрат питної води складав в середньому 36% по Україні.

Погіршує ситуацію і те, що системи централізованого водопостачання та водовідведення мають високу енергоємність; існуюча система очищення питної води не відповідає встановленим вимогам; в системах централізованого водовідведення та очищення стічних вод застосуються застарілі технології та обладнання [1].

Слід зазначити, що джерелами фінансування вирішення цих проблем є: кошти державного бюджету, державних фондів розвитку водного господарства та регіонального розвитку, місцевих бюджетів, власні кошти суб'єктів господарювання та кредити (позики). Обмеженість фінансування водопостачальної галузі на державному та регіональному рівнях частково компенсується за рахунок стійких відносин із міжнародними фінансовими організаціями. Також технічну допомогу надають міжнародні гуманітарні організації: Міжнародний Комітет Червоного Хреста, ЮНІСЕФ, Міжнародна організація з міграції та інші. Тому актуальності в умовах воєнного стану в країні набирає дослідження релевантності (англ. *relevance* – ступень відповідності отриманого результату бажаному), й ефективності співпраці міжнародних організацій у напрямі забезпечення територій і громад України централізованим питним водопостачанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням прямого впливу повномасштабної війни на різні сфери економіки України та функціонування держави в цілому привертається увага в публікаціях вітчизняних аналітиків. Мороз Н.В. та Косик В.М. виокремлюють важливість фінансової допомоги від міжнародних партнерів для відновлення економіки. Удосконаленню інформаційно-аналітичної інфраструктури фінансового ринку країни у частині підвищення його прозорості присвячено наукову працю Макаренко І., Брінь П., Венлунь Я., які запропонували релевантну систему звітування про сталий розвиток України за сценаріями воєнного стану,

післявоєнного відновлення та сталого розвитку економіки. Дугінець Г., Ніжейко К. надають пріоритет не лише фінансовій та гуманітарній допомозі в боротьбі з безпосередніми наслідками техногенної катастрофи в Україні, а зосереджуються насамперед на освоєнні технологій та інновацій, які передані у рамках міжнародної технічної допомоги.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання фінансової, технічної та гуманітарної допомоги міжнародних партнерів та її соціально-економічний ефект під час воєнного стану в країні потребує детального вивчення, оскільки має багато аспектів, які важливо продовжувати досліджувати як з теоретичного, так і з практичного боку.

Метою статті є дослідження діяльності держави, міжнародних організацій та суб'єктів господарювання у забезпеченні відновлення водопостачальної галузі та оцінка релевантності їх взаємодії у досягнення поставленої мети.

Виклад основного матеріалу. Питання підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проєктів, що підтримуються за рахунок фінансових ресурсів міжнародних організацій, які залучаються як позика чи кредит державою або під державні гарантії, регулюються відповідним Порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 № 70 [2]. За концепцією «Відкриті дані» Міністерством фінансів України ведеться Реєстр проєктів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями [3]. З метою розвитку добросовісної конкуренції та запобігання проявам корупції уряд впроваджує програмні проєкти з дотриманням вимог Закону України «Про публічні закупівлі» [4].

Військове вторгнення 24 лютого 2022 року російської федерації на територію України та подальше розгортання бойових дій завдали серйозного удару національній економіці, в результаті уряд ухвалив ряд рішень щодо скорочення видатків і кредитування державного бюджету та їх спрямування на потреби Збройних Сил України, у тому числі за Загальнодержавною цільовою соціальною програмою «Питна вода України» на 2022–2026 роки [5; 6]. Отже, розроблена до початку воєнного стану в країні Програма втратила свою актуальність і потребує тотального перегляду в частині завдань та заходів. Також мова буде йти про інші обсяги та шляхи фінансування.

Аудитори Рахункової палати прозвітували, що через активні бойові дії та часткову окупацію фактично втрачені понад 725 млн. грн, які використали у 2019–2022 роках на реалізацію інвестиційних проєктів із центра-

лізованого водопостачання та водовідведення у Донецькій, Запорізькій, Луганській, Харківській та Херсонській областях [7]. Також аудит засвідчив, що на досягнення цілі 6 «Забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією» Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року у 2019–2022 роках використали кошти 9 бюджетних програм із 13 запланованих на загальну суму 4,3 млрд. грн, з яких понад 65% – кошти позик міжнародних фінансових організацій та іноземних кредиторів та майже 35% – кошти держбюджету, державного фонду розвитку водного господарства (ДФРВГ) і державного фонду регіонального розвитку (ДФРР). При використанні коштів ДФРР фахівці Рахункової палати виявили порушень і фактів неефективного управління майже на 152 млн. гривень.

Слід зазначити, що разом зі Світовим банком, Європейською комісією, ООН та іншими міжнародними партнерами розпочалась робота над Третьою Швидкою оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення України (RDNA3), яка покаже сукупний рівень збитків станом на 1 січня 2024 року, вартість відновлення за принципом build-back-better, узгоджені пріоритетні напрямки відновлення у 2024 році та на середньострокову перспективу до 2027 року [8].

Докінця 2023 року Європейським інвестиційним банком планувалось затвердити 2 проекти відновлення на загальну суму 450 млн. євро: у межах проекту Ukraine Water Recovery FL – 200 млн. євро інвестицій у критично важливу водну інфраструктуру в районах, які безпосередньо постраждали від війни, у тому числі включаючи заходи, спрямовані на подолання наслідків руйнування Каховської дамби [9].

З метою системної модернізації водопостачальної галузі Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінрегіон) спільно з міжнародними фінансовими організаціями реалізує 3 проекти, які розпочаті до введення воєнного стану в країні:

з Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР) «Другий проект розвитку міської інфраструктури». В рамках ініціативи триває відновлення та заміна пошкоджених систем централізованого водопостачання та водовідведення. Також проводиться робота з поліпшення екологічної ситуації територій за рахунок очищення стоків. Сума позики складає 326,6 млн. дол. США (277,1 млн. дол. США – МБРР, 49,5 млн. дол. США – Фонд чистих технологій). Освоєно 205,8 млн. дол. США або 63% від загальної суми позики [10];

з Європейським Інвестиційним Банком «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв», метою якого є реконструкція міської системи централізованого водопостачання, водовідведення та очистки стічних вод. Вартість проекту 31,08 млн. євро, з них 15,54 млн. євро кредитні кошти ЄІБ, 15,54 млн. євро – кошти бюджету територіальної громади. Освоєно 5,3 млн. євро або 34,78% [11].

з Європейським Інвестиційним Банком «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України», в рамках якого реалізуються проекти у сфері централізованого водопостачання та водовідведення в містах Луцьк та Рівне. Унеможливила реалізацію проекту у м. Маріуполь його тимчасова окупація. Сума позики складає 400 млн. євро [12].

Для швидкої комунікації між підприємствами житлово-комунального господарства, органами влади і донорами у Мінрегіоні було створено інформаційно-аналітичну платформу Юнідс («Uneeds») [13].

Крім державної влади та органів місцевого самоврядування разом з європейськими партнерами в умовах сьогодення працюють і громадські організації. Асоціація «Укрводоканалекологія» починає завдяки гранту від Словацької Агенції з міжнародного розвитку (Slovak Aid) реалізацію проекту «Вода для майбутнього: сучасні стандарти відновлення водної інфраструктури» з метою створення галузевого плану післявоєнної відбудови України. Він стане основою для відновлення водопостачальної інфраструктури та створення умов для заходження світового капіталу в комплексні проекти розвитку [14].

Паралельно з фінансовою до України надходить гуманітарна допомога. Наприклад, Міжнародним Комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) в рамках проекту «Доступ до безпечної води» для населення, що постраждало через знищення Каховської ГЕС, здійснено доставку в Херсонську область 13000 л бутильованої води, облаштовано пункти видачі питної води ємностями для її зберігання, встановлено станції очистки води з свердловин та інше [15–17].

З початку повномасштабних бойових дій ЮНІСЕФ зміг забезпечити доступ до безпечної води для майже 4,7 млн. людей, серед яких майже 1 мільйон – діти. Заходи із підтримки включають надання генераторів, забезпечення реагентами для обробки води, а також відновлення пошкодженої інфраструктури [18]. У свою чергу Міжнародна організація з міграції (МОМ) переорієнтувала свої програми та проекти та з лютого 2022 року охопила близько

З мільйонів людей гуманітарною підтримкою, яка включає також заходи у сфері водопостачання, санітарії та гігієни, наприклад, фінансує закупівлю будівельних матеріалів для відновлення пошкоджених мереж водопровідно-каналізаційного господарства [19].

Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту «Економічна підтримка України», крім технічної допомоги, ініційовано надання підтримки в будівельно-експертному нагляді при реалізації великобюджетного експериментального проекту, який об'єднує будівництво магістральних водогонів Карачунівське водосховище – Кривий Ріг – Південне водосховище, Марганець – Нікополь, Хортиця (ДВС2) – Томаківка [20].

Ураховуючи наміри України стати повноправним членом Європейського союзу, необхідно насамперед рівнятися на європейський досвід та створити ефективну систему контролю за використанням міжнародної фінансової та гуманітарної підтримки при відновленні та повоєнному розвитку водопостачальної галузі, передбачивши: проведення оцінки корупційних ризиків; використання прозорих інструментів та механізмів вибору «бенефіціарів» проектів або отримувачів допомоги; забезпечення незалежного контролю за освоєнням коштів або використанням матеріалів, обладнання, дотримання вимог підзвітності, у тому числі перед громадськістю.

Також вагомим аспектом при співробітництві зі зарубіжними партнерами є залучення незалежного експертного нагляду, у тому числі на стадії будівництва та реконструкції мереж централізованого водопостачання та водовідведення, з метою підвищення оцінки релевантності інфраструктурних проектів та спроможності держави ефективного управління ними.

Висновки. Отже, співпраця з міжнародними кредитно-фінансовими установами на підставі чітко визначених потреб у відновленні дозволять Уряду координувати фінансову допомогу Україні. У свою чергу підсилення гуманітарної координації призведе до високоякісних результатів, які будуть інклюзивними та справедливими для людей, які найбільш постраждали від військових дій та надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хорєв М., Руденко І., Хоцянівська Н., Бабій О. Точка відліку: постанова «діагнозу» та бачення держави. «Час води»: журнал. С. 4–7. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/669/ChasVody.pdf> (дата звернення 31.01.2024).

2. Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтри-

муються міжнародними фінансовими організаціями: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2016 року № 70. Дата оновлення: 22.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 31.01.2024).

3. Портал реєстру проектів МФО (IFIs projects) URL: <https://proifi.gov.ua/projects?page=1> (дата звернення 31.01.2024).

4. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення 31.01.2024).

5. Про загальнодержавну цільову соціальну програму «Питна вода України» на 2022–2026 роки: проект Закону України від 02.07.2021 № 5723. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=5723&conv=9> (дата звернення 31.01.2024).

6. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету: постанова Кабінету Міністрів України від 10 березня 2022 року № 245. Дата оновлення: 19.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 31.01.2024).

7. Звіт про результати аудиту ефективності виконання заходів, спрямованих на досягнення цілі 6 «Забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією» Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року: Рахункова палата. URL: <http://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1561> (дата звернення 31.01.2024).

8. Україна почала роботу над оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення: *УКРІНФОРМ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3783600-ukraina-pocala-robotu-nad-ocinkou-zavdanoi-skodita-potreb-na-vidnovlenna.html> (дата звернення 31.01.2024).

9. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України: *новини*. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34863.html?fbclid=IwAR1NBvYU2dMg6opZsNlm85nomAZQ00DIToGV5pSO5e62fWkKjwY3aB5IU-0> (дата звернення 31.01.2024).

10. Другий проект розвитку міської інфраструктури (МБПП): портал реєстру проектів МФО (IFIs projects). URL: <https://proifi.gov.ua/projects/227407999> (дата звернення 31.01.2024).

11. Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв: *портал реєстру проектів МФО (IFIs projects)*. URL: <https://proifi.gov.ua/projects/229034492> (дата звернення 31.01.2024).

12. Програма розвитку муніципальної інфраструктури України *портал реєстру проектів МФО (IFIs projects)*. URL: <https://proifi.gov.ua/projects/233832129> (дата звернення 31.01.2024).

13. Інформаційно-аналітична платформа критичної інфраструктури в Україні «Uneeds». URL: <https://unneeds.minregion.gov.ua/enterprise/> (дата звернення 31.01.2024).

14. Представники водоканалів України та Асоціації відвідали Словаччину: *без рубрики. Українська асоціація підприємств водопровідно-каналізаційного господарства «Укрводоканалекологія»*. URL: <https://ukrvodokanal.in.ua/predstavnyky-vodokanaliv-ukrayiny-ta-asotsiatsiyi-vidvidaly-slovachchynu/> (дата звернення 31.01.2024).

15. Український Червоний Хрест доставив на Херсонщину питну воду, надану компанією Coca-Cola HBC Careers: *новини. Товариство Червоного Хреста України*. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/06/50054/> (дата звернення 31.01.2024).

16. 100 ємностей для зберігання води за підтримки ТОВ «ТоталЕнерджіс Маркетинг Україна» передано людям, які постраждали від підризу Каховської ГЕС: *новини. Товариство Червоного Хреста України*. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/07/52058/> (дата звернення 31.01.2024).

17. Першу станцію очистки води для громади Дніпропетровщини передав Український Червоний Хрест : *новини. Товариство Червоного Хреста України*. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/08/52762/> (дата звернення 31.01.2024).

18. ЮНІСЕФ допомагає відновлювати систему водопостачання в Україні: *історії реальних людей. UNICEF для кожної дитини*. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/unicef-helps-repair-water-supply-system> (дата звернення 31.01.2024).

19. IOM Ukraine (МОМ Україна): *tender*. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/zapyt-propozytsiy-shchodopostachannya-trub-dlya-vodopostachannya-i-kanalizatsiyi-ua1-2023-6834-tender-pereoholoshenochastkovo> (дата звернення 31.01.2024).

20. Проєкт USAID допоможе з відновленням та розвитком інфраструктури України: *УКРІНФОРМ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3740285-proekt-usaid-dopomoze-z-vidnovlennam-ta-rozvitkom-infrastrukturi-ukraini.html> (дата звернення 31.01.2024).